

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (przewodniczący)

SSN Eugeniusz Wildowicz

SSN Włodzimierz Wróbel (sprawozdawca)

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Regionalnej delegowanego do Prokuratury
Krajowej Krzysztofa Urgacza

w sprawie **S.K. i R.K.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 25 lutego 2026 r.,

kasacji wniesionych przez prokuratora Prokuratury Regionalnej w Białymstoku

- na niekorzyść

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z dnia 20 maja 2025 r., sygn. akt II AKa 43/25

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach

z dnia 22 stycznia 2025 r., sygn. akt II Ko 137/24,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

Eugeniusz Wildowicz

Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Włodzimierz Wróbel

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Suwałkach wyrokiem z dnia 22 stycznia 2025 r. (sygn. akt II Ko 137/24), po rozpoznaniu sprawy z wniosku pełnomocnika S.K. i R.K. o odszkodowanie i zadośćuczynienie wynikłe z wykonania wobec ich ojca, B.K., wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 20 maja 1952 r. (sygn. akt Sr 182/52), na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawców kwoty po 19.375 zł tytułem odszkodowania oraz kwoty po 48.993 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, oddalając wniosek w pozostałym zakresie.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pełnomocnik wnioskodawców. Po jej rozpoznaniu Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 20 maja 2025 r. (sygn. akt II AKa 43/25) zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że podwyższył do kwoty 28.058 zł sumy zasądzone na rzecz S.K. i R.K. tytułem odszkodowania, a w pozostałym zakresie utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku wniósł Prokurator Regionalny w Białymstoku, zaskarżając powyższe orzeczenie w części na niekorzyść wnioskodawców, to jest w zakresie punktu I skarżonego wyroku. Prokurator, powołując się na przepisy art. 523 § 1 k.p.k. oraz art. 526 § 1 k.p.k., zarzucił wyrokowi rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie przepisów art. 361 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego polegające na uznaniu, że podstawą do kształtowania wysokości odszkodowania na rzecz wnioskodawców z tytułu utraconych zarobków wobec osoby represjonowanej za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności winno być najniższe miesięczne wynagrodzenie brutto z I kwartału 2025 roku za miesiąc bezpodstawnych represji, co doprowadziło do przyznania zawyżonego

odszkodowania, w sytuacji, gdy zgodnie z art. 361 § 2 k.c. obowiązek naprawienia szkody obejmuje straty w majątku uprawnionego do odszkodowania (poszkodowanego), a za takie nie sposób uznać danin publicznoprawnych i należności z tytułu ubezpieczenia, które nie zostały uiszczone, nadto kwota i składniki odszkodowania nie mają charakteru uznaniowego i nie można w tym zakresie mówić o uznaniowym ich kształtowaniu w ramach swobodnego uznania sędziowskiego. Podnosząc powyższy zarzut, skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie temuż Sądowi do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu kasacji Prokurator wskazał, iż z poglądem Sądu odwoławczego co do podstawy obliczeń w zakresie kształtowania wysokości odszkodowania nie sposób się zgodzić, zwłaszcza w sytuacji, gdy Sąd ten nie przytoczył argumentacji z płaszczyzny wykładni prawa co do przyjętego założenia, że podstawą odszkodowania za utracone zarobki winna być kwota brutto najniższego wynagrodzenia. Skarżący podniósł, iż zauważalne są sprzeczności w argumentacji Sądu Apelacyjnego, który z jednej strony dąży do zrekompensowania dochodu, który uzyskałby wnioskodawca, a z drugiej posługuje się kwotą brutto, podczas gdy kwota brutto to dochód pracownika (netto) plus potrącenia na podatki i ubezpieczenia. Zgodnie z wywodami prokuratora, w przypadku odszkodowania opartego na utracie zarobku, stratą jest jedynie kwota, która realnie weszłaby do majątku poszkodowanego. Daniny publicznoprawne, jak podatki czy składki ZUS, nigdy nie stałyby się częścią majątku pracownika, gdyż są odprowadzane do odpowiednich jednostek sektora finansów publicznych. Przyjęcie kwoty brutto prowadzi do bezpodstawnego wzbogacenia poszkodowanego, zwłaszcza że zgodnie z art. 21 ust. 1 pkt 3a ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, odszkodowania z tzw. „ustawy lutowej” są wolne od podatku. Tym samym wnioskodawca otrzymałby realnie więcej, niż gdyby faktycznie pracował. Prokurator podkreślił również, że odszkodowanie, w przeciwieństwie do zadośćuczynienia, nie ma charakteru uznaniowego i musi być wyliczone precyzyjnie w oparciu o metodę dyferencyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja prokuratora okazała się zasadna, co skutkowało koniecznością uchylenia orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w części dotyczącej

podwyższenia zasądzonego już przez Sąd I instancji odszkodowania, bo tylko w tym zakresie wyrok Sądu odwoławczego został zaskarżony. Centralnym zagadnieniem w niniejszej sprawie była kwestia prawidłowości przyjęcia kwoty wynagrodzenia brutto jako podstawy wyliczenia odszkodowania za utracone korzyści wynikłe z faktu represjonowania. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela ugruntowany już w orzecznictwie pogląd, że przy ustalaniu wysokości szkody materialnej polegającej na utracie zarobków, jedynym miarodajnym punktem odniesienia jest kwota netto, czyli ta część wynagrodzenia, którą poszkodowany efektywnie otrzymałby do własnej dyspozycji ("na rękę").

W realiach rozważanej sprawy szkodę stanowią utracone korzyści wnioskodawcy związane z jego niemożnością wykonywania pracy zarobkowej. Nie można uznać za utraconą korzyść całości teoretycznego wynagrodzenia brutto, skoro rzeczywista korzyść majątkowa pracownika jest zawsze konsekwencją pomniejszenia tego wynagrodzenia o obowiązkowe obciążenia publicznoprawne. Daniny takie jak podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT) czy składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne nie stanowią mienia, które wchodzi do aktywów pracownika; są one przekazywane przez płatnika bezpośrednio do budżetu państwa lub odpowiednich funduszy.

Warto podkreślić, że odszkodowanie przyznawane na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. korzysta ze zwolnienia podatkowego. Gdyby Sąd przyjął jako podstawę wyliczeń kwotę brutto, doszłoby do sytuacji, w której wnioskodawcy otrzymaliby kwotę wyższą niż ta, którą realnie dysponowaliby w warunkach normalnego zatrudnienia. Taki stan rzeczy prowadziłby do nieuzasadnionego wzbogacenia poszkodowanych kosztem Skarbu Państwa, co stoi w sprzeczności z istotą funkcji kompensacyjnej odszkodowania. Odszkodowanie ma przywrócić równowagę majątkową, a nie generować dodatkowy profit, którego poszkodowany nigdy by nie osiągnął, gdyby nie doszło do wyrządzenia mu szkody.

Należy w pełni zgodzić się z argumentacją kasacji, iż pojęcie "zarobków" w musi być utożsamiane z realnym dochodem. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 października 2020 r. (sygn. akt II KK 16/20) wprost wskazał, iż rzeczywista korzyść jest efektem pomniejszenia wynagrodzenia brutto o obowiązkowe obciążenia. Odmienne stanowisko Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, który bez pogłębionej

analizy prawnej przyjął stawkę brutto, stanowi rażące naruszenie prawa materialnego. Błąd ten miał istotny wpływ na treść orzeczenia, gdyż skutkował zasądzeniem kwot zawyżonych o sumę, która w normalnych warunkach gospodarczych stanowiłaby daninę na rzecz państwa, a nie prywatny majątek wnioskodawców.

W konsekwencji, apelacja pełnomocnika wnioskodawców w zakresie dotyczącym zasądzenia odszkodowania w wymiarze przekraczającym kwotę ustaloną już przez Sąd pierwszej instancji, musi zostać ponownie rozpoznana przez Sąd odwoławczy, który winien dokonać rekalkulacji odszkodowania w oparciu o wartości netto wynagrodzenia minimalnego.

Eugeniusz Wildowicz Małgorzata Wąsek-Wiaderek Włodzimierz Wróbel

[WB]

[a.ł]